

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ У ВИХОВАННІ ТА ОСВІТІ ШКОЛЯРІВ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Микола МОСКАЛЮК, Наталія МОСКАЛЮК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Сьогодні особливого значення набуває освіта, що ґрунтується на цінностях, як об'єкт досліджень, як орієнтир для змін в національних освітніх системах і як результат освітньої діяльності. В Україні здійснення «освіти на основі цінностей» не є чимось принципово новим незважаючи на те, що домінування псевдоцінностей блокувало розвиток України упродовж десятків років. На сучасному етапі цінності є питанням виживання як для всієї української нації так і для окремої особистості – пошуком сенсу життя у кризовий період. У час швидких і радикальних змін людям треба опертися на якісь фундаментальні чинники з тим, щоб на їх базі наповнити сенсом своє життя. Відтак, особливого значення набувають цінності як на рівні окремої особистості, так і суспільства та нації в цілому.

Провідні філософські та теоретичні концепції, відбір і реалізація провідних цінностей в українській освіті відображено у працях В. Андрущенка, Т. Дмитренка, І. Зязюна, С. Клепка, П. Кононенка, В. Кременя, В. Огнев'юка, О. Сухомлинської, Н. Ткачової та ін. У Європі рух за здійснення «освіти на основі цінностей», започаткований колишнім директором школи Оксфордшир (Oxfordshire School) Нілом Хоуксом (Neil Hawkes), стає потужнішим, більше шкіл приєднуються до цього руху. Ціннісна спрямованість національної освіти знаходить своє відображення в державних стандартах, нормативно-правових актах, покликаних забезпечувати неухильне дотримання принципів гарантування свободи педагогічної діяльності; моделях і технологіях всебічного розвитку, виховання та соціалізації особистості [2, с. 30].

В усьому світі, як і в Україні, сучасні діти значно відрізняються від інших поколінь. Їхні погляди, спосіб життя, залежність від інформаційних технологій, соціальних мереж різко відрізняються, для них немає розмежування між роботою, навчанням і відпочинком. Життя для них – це постійне пізнання нового, гра, розвага і, звичайно, – фінансове забезпечення, яке не поділяю погляди старших поколінь. Важливе місце в становленні дитини належить саме сім'ї і школі. Школа впливає на формування дитини як особистості, її громадянську позицію та моральні якості, на виявлення бажання вчитися і чи зможе вона навчатися упродовж життя. Саме тому випускник «нової школи» повинен бути цілісною особистістю, усебічно розвинутою, здатною до критичного мислення, приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людей, розвиватися, конкурувати на ринку праці, бути патріотом з активною позицією, вчитися упродовж життя, адже формувати і будувати потужну державу з сильною економікою зможуть активні, творчі, відповідальні громадяни, яких повинна готувати школа.

Слід визнати, що й у суспільстві на сьогодні часто немає єдиної думки щодо умовного переліку та змісту тих цінностей, які мають об'єднувати суспільство, у зв'язку з чим повсякчас трапляються випадки перекручування та маніпуляції категоріями патріотизму, гідності, верховенства права, чи свободи.

Автори концепції «нової української школи» зазначають, що новий «стандарт і його похідні – освітні та навчальні програми, упроваджують розуміння людської гідності як головного концепту демократичної школи, що, з одного боку, розширює рамки професійної свободи вчительства й покладає на нього відповідальність за освітній процес, а з іншого, – дає ширший вибір для учнів (наприклад, через індивідуальне профілювання у старшій школі) і теж зобов'язує до відповідальності за власне навчання» [1, с. 8]. Нова українська школа буде формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності,

зокрема, морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [3, с. 19].

Перелік вище наведених цінностей в освіті мають бути не просто добіркою хороших та гідних правил життєдіяльності для учнів, набором внутрішніх щоденних принципів, які допоможуть у дорослому житті не лише обрати професію, знайти своє покликання, але й реалізувати свої мрії. Важливо, щоб кожен учасник освітнього процесу і здобувач освіти, зокрема, усвідомлював, що цінності – це не є щось ідеально правильне. Кількісно цінність виміряти неможливо, адже принципи, якими послуговується людина при прийнятті рішень у повсякденному житті, спонукають її до певної поведінки і визначають її долю. Часто людина практикує цінність не тим, що вчиняє щось, а тим, що утримується від певної недоброї поведінки. Тож задля гармонійного розвитку учня, вкрай необхідно, щоб партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження морально-етичних, соціально-правових та особистіснозорієнтованих цінностей.

Саме тому «нова українська школа» буде виховувати учнів, враховуючи цінності. Виховання не буде зведено лише до окремих «занять із моралі». Виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюватиметься через наскрізний досвід. Усе життя «нової школи» буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей [3, с. 20]. Будуть виявляти індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. Школа буде тісно співпрацювати з позашкільними закладами освіти, допомагати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини, будуть висококваліфіковані психологи та соціальні педагоги, буде запроваджено програми із запобігання дискримінації, насильства та знущанням у школі. Відносини між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу буде побудовано на взаємній повазі та діалозі.

Отже, розуміння й використання у власній діяльності життєвих цінностей має загальнодержавне значення, бо це і умова конструктивного рішення загальних проблем світової цивілізації, і збереження екологічно чистого середовища і рішення міжнародних і релігійних конфліктів. Використання життєвих цінностей має також велике значення у житті кожної окремої людини, бо саме система цінностей є регулятором поведінки людини. Усім відомо, що навіть освічена людина може стати злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жерносек І. П. Чинники формування управлінської культури ЗНЗ // Управління школою. 2009. № 26. С. 2–9.
2. Назаренко Л. М., Антюшина О. М. Ціннісні орієнтири «нової школи»: у вимірі наукової позиції Є. П. Голобородько // Таврійський вісник освіти. 2017. № 1 (57). С. 30–33.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

ТВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТРАДИЦІЙНУ СИСТЕМУ ВИХОВАННЯ

Іван ЗУЛЯК, Андрій КЛІШ, Оксана ЯТИЩУК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Вивчення традиційно-побутової культури різних етносів – одне із найважливіших завдань етнографічної науки. Незмінним є інтерес дослідників до однієї із актуальних її